

Sprawozdanie

Komisji wybranej do rozpoznania stanu sprawy katastralnej.

Wysoki Sejmie!

Wniosek posła Stępka, który żąda rozpoznania stanu teraźniejszego katastralnego szacowania gruntów, jakoteż — i sprawozdanie Wydziału krajowego w sprawie wynagrodzenia mianowanych przez tenże członków komisji krajowej, komisji inspektorackich, tudzież mężów zaufania do katastralnego oszacowania gruntów, zostały przez Wysoki Sejm przekazane podpisanej komisji.

Po zbadaniu istoty rzeczy komisya przedkłada Wysokiej Izbie następujące w tym względzie sprawozdanie.

Na ostatnią petycję Wysokiego Sejmu z roku 1866. do Najjaśniejszego Pana, raczył Najjaśniejszy Pan pod dniem 26. Marca 1867. rozporządzić co następuje:

„Pozwalam, by dla Galicyi ustanowioną była osobna komisya krajowa w proponowanym składzie, w celu rewizyi operacyi katastralnej, — i by teje w myśl postawionych wniosków przekazany był dotychczasowy zakres działania krajowych dyrekcji finansowych we Lwowie i w Krakowie w sprawach szacunków i rozstrzygania reklamacyi przeciw tymże wniesionym.

Jest zresztą moją wolą, ażeby przedsięwziąć się mające czynności rewizyjne, w jak najkrótszym czasie ukończone, i w ogóle operacya stałego katastru w Galicyi jak można najspieszniej do końca doprowadzone zostały. Oczekuję przytem, że starania mego Rządu w tej tak ważnej sprawie znajdą w interesie kraju należyte poparcie, przez chętne współdziałanie tak Reprezentacyi krajowej jak i jej organów.“

Na przedstawienie c. k. Ministerstwa Skarbu w porozumieniu z Ministerstwem Stanu, raczył także Najjaśniejszy Pan potwierdzić przepisy zasadnicze pod względem przeprowadzenia rewizyi oszacowań dochodów gruntowych i utworzenia komisji krajowej dla spraw katastralnych w Galicyi i Wielkiem Księstwie Krakowskiem.

Wyż wymienione przepisy zawierają w głównej treści:

I. Utworzenie komisji krajowej, na którą przechodzi zakres działania c. k. krajowej Dyrekcji Skarbu we Lwowie i w Krakowie, w przedmiocie dotyczących oszacowań dochodów z gruntu — włącznie z czynnością reklamacyjną.

Skład komisji stanowią: Namiestnik, lub jego zastępca jako prezydujący, tudzież ośmiu członków, z których czterech mianuje Rząd, a czterech Wydział krajowy.

II. Rewizya dotychczasowych czynności szacunkowych, a mianowicie tylko właściwego oszacowania dochodów. Rewizyę tę dopełni komisya krajowa i komisye inspektorackie, którym dodane będą komisye szacunkowe.

Każda komisya inspektoracka składać się ma: z urzędnika politycznego, od Namiestnika przeznaczonego, jako przewodniczącego i z ośmiu członków, z których czterech mianuje Rząd, a czterech Wydział krajowy.

Komisye szacunkowe dla każdego szacunkowego (reklamacyjnego) okręgu mianuje Ministerstwo Skarbu.

Do komisji szacunkowej powołuje Wydział po dwóch mężów zaufania z okręgu szacunkowego. Mężowie zaufania mają współdziałać przy czynnościach komisji szacunkowej w ich okręgu działającej i mają podpisać operaty tej komisji z dodaniem własnych uwag, jeżeli poczynienie takowych za potrzebne uznają.

Rewizya ma się odbywać na razie w wschodniej Galicyi, w zachodniej zaś części i w Wielkiem Księstwie Krakowskiem nastąpi dopiero wtedy, gdy zaległe tam czynności reklamacyjne zostaną wykończone.

III. Komisya krajowa ma także kierować czynnościami reklamacyjnymi i rekursowemi w Galicyi zachodniej, takowe nadzorować, a względnie zakończyć reklamacye i rekursa na nowo dozwolone najwyzszem postanowieniem. Celem dalszego prowadzenia dotychczasowych czynności w zachodniej części Galicyi nastąpiło ustanowienie komisji inspektorackich, szacunkowych w ten sam sposób jak w Galicyi wschodniej.

Zadaniem komisji inspektorackiej będzie, kierować czynnościami urzędowemi komisji reklamacyjnych i takowe nadzorować, sprawdzać operaty i wnioski w nich stawiane i rezultat czynności z własną opinią przedstawiać komisji krajowej.

Komisye reklamacyjne mają wykończyć zaczęte już przez komisarzy reklamacyjnych czynności, a mężowie zaufania mają współdziałać przytem i podpisać operaty z dodaniem własnych uwag, jakie za stosowne uznają.

IV. Do narad nad decyzjami, które powziąć ma c. k. Ministerjum Skarbu, w załatwieniu przedłożonych przez komisję krajową z jej opinią ogólnych ostatecznych wyników, lub innych ważnych zadań katastralnych; — powołani będą za porozumieniem się z Namiestnikiem, mężowie zaufania z kraju z głosem doradczym, w których też obecności decyzye te zapadać mają.

Przysłany także został regulamin przez c. k. Ministerstwo tak dla komisji krajowej, jak dla komisji inspektorackich. W pierwszym regulaminie, gdzie jest bliżej określony zakres działania i skład komisji krajowej, przyznane są dyety tym członkom należącym do komisji krajowej, którzy wybrani są przez Wydział krajowy, a nie mieszkają we Lwowie, w kwocie 5 zlr. za każdy dzień, w którym będą obecni na sesji komisji. W regulaminie dla komisji inspektorackich przyznane są dyety w kwocie 3 zlr. za każdy dzień sesji lub objażdżki rewizyjnej, nie mniej wynagrodzenie milowego; koszta te miały być wypłacane z funduszu katastralnego za zwrotem z funduszu krajowego. Mężom zaufania przy komisjach szacunkowych nie przyznano dyet żadnych.

Nie można wątpić, że mężowie zaufania bez należytego wynagrodzenia nie są w stanie poświęcić się tej trudnej pracy, i że wynagrodzenie dla członków komisji krajowej i komisji inspektorackiej zbyt szczupło było wymierzone.

Wielu więc członków komisji przez Wydział krajowy mianowanych, nie przyjmowało lub składało mandaty; toż samo uczyniła znaczna część mężów zaufania tak z powodu braku wynagrodzenia, jakoteż i z powodu, iż nie chcieli się podjąć współdziałania w operacjach szacunkowych, prowadzonych podług systemu trudnego, im niezrozumiałego i stosunkom gospodarskim kraju nieodpowiednego.

Żądanie c. k. Rządu, aby kraj z własnego funduszu zwracał funduszowi katastralnemu koszta na wynagrodzenie członków komisji przez Wydział krajowy mianowanym, nie miało zdaniem naszym sprawiedliwej podstawy.

Słusznie twierdził Wydział krajowy w sprawozdaniu, przedłożonym Wys. Sejmowi na posiedzeniu z dnia 25. Sierpnia b. r., że kraj nie powinien ponosić żadnych kosztów na poprawianie błędnych operacji katastralnych, przez organa rządowe dotąd prowadzonych.

Na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z 9. Września oświadczył komisarz rządowy imieniem Rządu: „że, ponieważ komisye katastralne, ustanowione na mocy Najwyższego cesarskiego rozporządzenia z dnia 26. Marca 1867., weszły w zakres działania władz rządowych — Rząd gotów jest przyjąć „na fundusz katastralny opłacanie dyet i kosztów podróży członków Komisji, przez Wydział krajowy mianowanych, o ile im takowe podług regulaminu należą, jednakże tylko pod tym warunkiem, jeśli Wysoki Sejm uchwali pokrycie z funduszków krajowych tych kosztów, które z powodu współdziałania mężów zaufania przy komisjach szacunkowych okażą się niezbędnymi, ponieważ zadaniem tych mężów zaufania jest jedynie kontrolowanie komisji szacunkowych, współdziałanie ich przy tych czynnościach ma przeto miejsce wyłącznie tylko w interesie opodatkowanych, a z tego im udzielonego prawa nie można wyprowadzić obowiązku dla Skarbu Państwa do wynagrodzenia kosztów z tego powodu żądanych.“

Tego zapatrywania komisya podpisana podzielać nie może, już z powodu przez Wydział krajowy przytoczonego, iż błędy, w operacjach szacunkowych popełnione, nie można przypisać winie kraju naszego, więc też i kosztą poprawienia tych błędów kraj ponosić nie powinien.

Przyjęcia kosztów wynagrodzenia mężów zaufania na kraj nie możemy doradzać inż z tego powodu, że kosztą te są bardzo znaczne, gdyż licząc, że mąż zaufania w przecięciu tylko 200 dni w roku będzie czynnym, to przy dyetach dziennych po 3 zlr. na dzień, wypadnie na rok 600 zlr., a dodawszy przynajmniej 400 zlr. na rok za kosztą podróży, wypadnie 1.000 zlr., dla jednego męża zaufania, więc dla 86 mężów zaufania 86.000 zlr.

Najważniejszym zaś powodem odmówienia tych wydatków jest, że z operacji katastralnych i rewizyjnych, które się teraz wykonywują, nie można się spodziewać skutku pożądanego.

Wykonują się bowiem te operacye według systemu zastarzałego, stronom i mężom zaufania niezrozumiałego, stosunkom naszego kraju nieodpowiadającego; wykonują się inaczej, niż żądał Sejm we wnioskach załączonych do petycji z dnia 27. Kwietnia 1866., w których to wnioskach właśnie Sejm nie żądał ustanowienia tych mężów zaufania, których wynagrodzenie Rząd teraz domaga się od kraju.

Na pierwszej sesji swojej uchwalił Wysoki Sejm dnia 25. Kwietnia 1861. prośbę o systowanie katastralnego szacowania gruntów w Galicyi, a zarazem o rewizyę onego tylko w Wielkiem Księstwie Krakowskiem, w którym to szacowanie było już ukończone i służyło za podstawę do rozkładu podatku niesprawiedliwego i obciążającego ten kraj daleko więcej, niż wszystkie inne kraje koronne.

Odtąd przy każdej sposobności tak Wysoki Sejm jak i Wydział krajowy objawił zdanie, iż dotychczasowy system szacowania gruntów jest złym i nie może doprowadzić do zamierzonego celu t. j. do słusznego rozkładu podatków, że więc zaniechany być powinien.

Jedynie tylko z powodu, że Najjaśniejszy Pan w Najwyższej relacji z dnia 19. Marca 1863. nie raczył zadość uczynić prośbie o systowanie katastralnego szacowania gruntów i wyraził oczekiwanie, iż Sejm i Wydział krajowy wezmą współdziałanie konieczny, ażeby szacowanie gruntów doprowadzone zostało do zadawalniającego i spieszego końca — widział się Sejm zniewolonym w petycji z dnia 27. Kwietnia 1866. prosić o zarządzenie środków niezbędnie potrzebnych do poprawienia operacji. W rzeczonyj bowiem petycji oświadczył Sejm: „Nie możemy zataić przekonania, że najstósowniejszym do słusznego rozkładu podatku gruntowego środkiem byłoby zupełne porzucenie dotychczasowego systemu szacowania gruntów, zawilego, dla stron niezrozumiałego i zaniechanego już w innych państwach, którego zasady się już zestarzały i przyjęcie systemu prostego, stanowiącego cyfrę czystego stałego dochodu bez sztucznych obliczeń i wykonanego pod wpływem przeważnym reprezentantów podatkujących ze wzajemną ich między sobą kontrolą. Gdy jednak Najjaśniejszy Panie! raczyłeś objawić wolę Twoją, aby operacye szacunkowe dotychczasowe doprowadzone zostały do końca, Sejm posłuszny tej woli, ogranicza się na prośby, dążące do odpowiedniego tych operacji poprawienia.“

Znaczna część najważniejszych środków, jakie Sejm podówczas do poprawienia operacji proponował, nie została przyjęta.

Żądał Sejm, aby wszyscy członkowie komisji krajowej i inspektorackich znali dokładnie język krajowy i stosunki gospodarskie, niemniej aby stosownie do patentu z dnia 23. Grudnia 1817. i do Najwyż-

szej uchwały z dnia 7. Lutego 1861. wszyscy urzędnicy szacunkowi byli krajowcami, znającymi dokładnie język krajowy i stosunki krajowe gospodarskie. Żądanie to zostało tylko czasowo uwzględnione w przepisach zasadniczych przez Najjaśniejszego Pana zatwierdzonych, mianowicie w punkcie 6. tych przepisów, który stanowi, że do komisyj szacunkowych powołani będą krajowcy, a z dawnych urzędników tylko tacy, którzy znają dokładnie język krajowy i stosunki gospodarskie krajowe. W wykonaniu zaś nie zachowano i tego przepisu. I mamy jeszcze dotąd w kraju wielu komisarzy szacunkowych i prawie wszystkich inspektorów takich, którzy nie znają dokładnie ani języka krajowego, ani naszych stosunków gospodarskich. Prosił dalej Sejm, aby w Ministerstwie ustanowioną była władza, stanowiąca w tych sprawach, z członków przez Rząd mianowanych, lecz z teorią i praktyką gospodarstwa wiejskiego i z naszymi gospodarskimi stosunkami obeznanych, i aby przy rozstrzyganiu w sprawach katastru w tej władzy udział mieli z głosem stanowczym, mężowie zaufania przez Wydział krajowy obrani.

Nie uwzględniono i tej prośby, a w punkcie 17tym przepisów zasadniczych postanowiono tylko, że do narad nad decyzjami, które ma powziąć Ministerstwo Skarbu o przedłożonych mu przez komisję krajową wynikach ostatecznych, lub w miarę okoliczności o innych ważnych kwestiach katastralnych, powołani będą z kraju za porozumieniem z Namiestnikiem mężowie zaufania z głosem doradczym, w których obecności decyzje zapadać mają. Lecz nawet i to postanowienie nie zostało dotąd wykonane. Gdy bowiem Komisya krajowa uchwaliła instrukcyę dla rewizyi i dla zbierania dat o cenach kupna i dzierżaw gruntów i przedłożyła te instrukcyę c. k. Ministerstwu Skarbu, rozstrzygnęło Ministerstwo o tych instrukcyach, zmieniło je dla utrzymania dawnych swoich normaljów, dla naszego kraju niestosownych i nie powołało mężów zaufania z kraju do narad nad tym ważnym przedmiotem.

Sposób użycia dat o cenach kupna i dzierżaw, niemniej inne zasady rewizyi operatów szacunkowych nie zostały przyjęte tak, jak je Sejm we wnioskach swoich proponował. Również nie przyjęto wniosku sejmowego, aby Komisya krajowa wydawała organom niższym instrukcyę, któreby tylko wtedy potrzebowały zatwierdzenia Ministerstwa, gdyby odstępowały od zasad obowiązujących. Instrukcyę dawne, niestosowne pozostały obowiązującymi.

Żądał także Wysoki Sejm we wnioskach swoich, aby w całym kraju najpierw była wykonaną rewizya dotychczasowych operatów szacunkowych i aby dopiero po jej ukończeniu nastąpiły reklamacye. Żądanie to nie doznało uwzględnienia, gdyż podług ustępu 11. przepisów zasadniczych, ma nastąpić rewizya operatów szacunkowych w Galicyi zachodniej i w Wielkiem Księstwie Krakowskiem, dopiero po wykończeniu czynności reklamacyjnych i rekursowych; zaś ustęp 15. wskazuje, iż Komisye nowe nawet przy reklamacyach nie będą wykonywać tych czynności, które przez organa dotychczasowe już zostały uskutecznione, lecz mają tylko prowadzić dalej i kończyć czynności zaczęte przez te organa. Takie postępowanie musi wzbudzić obawę, iż czynności reklamacyjne przez dotychczasowe organa dotąd wykonane i dosyć daleko posunięte, wpłyną przeważnie i szkodliwie na dalsze operacye, a wykończone tym sposobem czynności reklamacyjne, wywrą swój wpływ na rewizyę, mającą nastąpić dopiero później i staną się tylko przeszkodą do dokładnego tej rewizyi przeprowadzenia. Obawa ta tem więcej jest uzasadnioną, gdyż doświadczenia dotychczasowe dowiodły, że wszystkie poprawki cząstkowe, przeciw którym przemawiał Sejm krajowy lub w jego imieniu Wydział, nie zostały nigdy należycie przeprowadzone. Żądaniem Sejmu była rewizya ogólna operatów szacunkowych, w przepisach jednak przez Rząd wydanych, zredukowaną została rewizya na zbieranie dat i na próby wyrzykowe, po których ocenieniu dopiero nastąpić mają wnioski komisji krajowej.

Po tem wyjaśnieniu sprawy i zważywszy, że wprowadzona rewizya operatów szacunkowych nie odpowiada wnioskowi przez Sejm dnia 27. Kwietnia 1866. uchwalonym; że rewizya ta nie może doprowadzić do uzyskania podstawy dla słusznego rozkładu podatków, że Rząd sam zamierza wkrótce zaprowadzić reformę podatków i z powodu stanu finansowego szybko przeprowadzić ją musi; że dotychczasowe operaty szacunkowe w Galicyi i ich rewizya teraz się wykonująca, nie mogą nawet dostarczyć stosownych materyałów, któreby dały się użyć przy rzeczonyj reformie, że więc dalsze prowadzenie operacyj katastralnych według systemu dotychczasowego w Galicyi, które już 20 lat trwa i tyłu kosztów stało się przyczyną, jedynie tylko nowe koszta nieużytecznie łożone sprowadzić może; — zważywszy

dalej, że katastralne oszacowanie gruntów trwające 20 lat a przy tak kombinowanym składzie nie rokuje nadziei prędko swą pracę ukończyć, wnosi Komisya :

Wysoki Sejm raczy powziąć następującą uchwałę:

„Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem uznaje, iż kraj nie ma obowiązku do ponoszenia z funduszu krajowego wydatków na wynagrodzenie członków Komisji katastralnej lub mężów zaufania, i wzywa c. k. Rząd do zaniechania w Galicyi wszelkich czynności katastralnego oszacowania gruntów podług obecnego systemu prowadzonych, niemniej do stosownego tymczasowego obniżenia podatku gruntowego w Wielkiem Księstwie Krakowskiem.

Leonard Wężyk w. r.
Przewodniczący.

Antoni hr. Golejewski w. r.
Sprawozdawca.

Z drukarni K. Pillera 1868.